

Skutki I wojny światowej

Bibliografia:

- Źródło: dostępny w internecie: epodreczniki.pl.

Skutki I wojny światowej

Oś czasu – skutki I wojny światowej

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wprowadzenie

11 listopada 1918 roku we Francji w Compiègne [czyt.: kąpień] podpisano zawieszenie broni kończące działania na frontach I wojny światowej.

Ćwiczenie 1

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

I wojna była konfliktem, który pozostawił po sobie szereg poważnych konsekwencji społecznych, politycznych, gospodarczych oraz ekonomicznych. Żaden dotychczasowy konflikt wojenny nie zaangażował bezpośrednio tylu uczestników i tak ogromnych środków. Najbardziej ucierpiały państwa, na których terytorium toczyły się działania wojenne.

Premier Francji [George Clemenceau](#) [czyt.: żorz klemenso] po zakończeniu wojny, zastanawiając się nad kształtem powojennego świata, powiedział:

„ 'Chcemy uniknąć powtórzenia się katastrofy, która świat pogrążyła we krwi. Musimy pozostać złączeni, aby wspólnota narodów była zdolna do życia.'

Źródło: dostępny w internecie: epodreczniki.pl.

Polecenie 1

Wyjaśnij, czy zgadzasz się ze słowami wypowiedzianymi przez premiera Clemenceau. Czy rzeczywiście konflikt mógł wywołać nastroje przygnębienia, strachu i obawy o przyszłość Europy i świata? Jak można odczytać słowa: 'musimy pozostać złączeni'?

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Tragedia społeczeństwa

Skutkiem działań wojennych było zmniejszenie się liczby mieszkańców Europy. Podczas wojny zmarło ok. 9,5 mln żołnierzy (szacunki wahają się od 8,4 do 11,8 mln). Rannych zostało około 20 mln osób. Wielu mężczyzn wróciło z wojny okaleczonych, co utrudniało powrót do normalnego życia i pozbawiało ich możliwości znalezienia pracy. Na przykład w Niemczech kończynę dolną lub górną straciło około 65 tys. żołnierzy, a ponad 650 tys. odniosło inne rany.

Doszło do zachwiania równowagi demograficznej – na froncie przede wszystkim ginęli mężczyźni.

Żołnierz francuski, który stracił podczas wojny obie nogi

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Ćwiczenie 2

Przypomnij, w której bitwie podczas I wojny państwa ententy poniosły największe straty w ludziach, zarówno jeśli chodzi o zabitych, jak i rannych.

- Pod Verdun.
- Nad Sommą.
- Pod Ypres.
- Pod Cambrai.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Nie bez znaczenia dla demografii była **pandemia** grypy, tzw. hiszpanki (1918–1919), która uśmierciła więcej osób niż działania zbrojne. Zachorowało na nią ok. 500 milionów ludzi na całym świecie. Szacunki co do ofiar śmiertelnych wahają się od 20 do nawet 100 milionów.

Ćwiczenie 3

Jak straty bliskich i okaleczenia mogły wpłynąć na nastroje społeczne?

- Pogłębiało to nierzadko frustrację.
- Radykalizowało nastroje.
- Nie miało to wpływu na społeczeństwo.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Straty i dane mobilizacyjne w I wojnie światowej najważniejszych uczestników

Państwo	Liczba żołnierzy	Odsetek zmobilizowanych obywateli	Zabici i zmarli
Wielka Brytania	5,7 mln	12,7%	0,7 mln

Rosja	15,8 mln	8,8%	1,8 mln
Francja	8 mln	20%	1,3 mln
Włochy	5,6 mln	15%	0,5 mln
Niemcy	14 mln	20%	2 mln
Austro-Węgry	9 mln	17%	1,1 mln

Polecenie 2

Na podstawie danych z tabeli podaj, w których państwach odsetek zmobilizowanych był najwyższy oraz wymień dwa państwa, które straciły największy odsetek obywateli.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 3

Sformułuj trzy wnioski, opierając się na powyższych danych (uwzględnij, która strona – państwa centralne czy ententa – poniosła większe straty, zmobilizowała więcej obywateli oraz jakie były tego przyczyny i ewentualne konsekwencje).

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Należy pamiętać o stratach moralnych. Tragizm i okrucieństwa wojny zawsze osłabiają wiarę w autorytety i wartości. Pokazują, że postęp cywilizacyjny, który powinien służyć ludzkości, doprowadza do zniszczeń. Wielu osobom trudno było odzyskać równowagę psychiczną po utracie bliskich. Europa zapełniła się ludźmi okaleczonymi fizycznie i psychicznie.

Konflikt przyspieszył również zmiany obyczajowe i miał wpływ na kulturę i naukę europejską (zob. lekcja [Osiągnięcia kulturalne i naukowe w dwudziestoleciu międzywojennym](#)).

Problemy gospodarcze

Działania wojenne spowodowały ogromne zniszczenia na terenach wszystkich państw zaangażowanych w wojnę. Niszczono dobra materialne. Stosowano rabunkową gospodarkę surowcową, eksploatowano nadmiernie fabryki. Ich odbudowa i przywrócenie stanu gospodarki do poziomu przedwojennego były trudne. Nie mniejszy problem stanowiło przestawienie produkcji przemysłowej na tory pokojowe. Rekwizycje w rolnictwie doprowadziły tę gałąź gospodarki do ruiny.

Zniszczenia powstałe wskutek wojny szacuje się na około 273 mld dolarów.

Dochody poszczególnych państw były zbyt małe, by pokryć wydatki. W związku z tym łątano budżety, dodrukowując papierowe pieniądze, które nie miały pokrycia ani w zasobach państwowych, ani w towarach na rynku. Efektem tych działań była [hiperinflacja](#) dochodząca w niektórych krajach do miliona procent. Szczególnie było to widoczne w państwach centralnych. Jednak wszystkie kraje biorące udział w wojnie odczuwały kryzys finansowy i były zadłużone. Działania wojenne pochłonęły ogromne fundusze. Stąd państwa zwycięskie dążyły do uzyskania [reparacji wojennych](#), które przynajmniej częściowo mogły zrekompensować poniesione straty.

Aby zminimalizować trudności z zaopatrzeniem w podstawowe produkty, nawoływano do oszczędzania.

Plakat niemiecki nawołujący do oszczędzania mydła i oleju w wyniku strat powojennych

Źródło: licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 4

Wyjaśnij, dlaczego oszczędzanie po I wojnie światowej było konieczne.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Jednym ze sposobów na unormowanie sytuacji zaopatrzeniowej na rynku było wprowadzenie przydziału żywności i innych dóbr - [reglamentacja](#). Wprowadzano także towary zastępcze (np. sacharynę za cukier czy papierową bieliznę). W wielu państwach gospodarkę opartą na liberalizmie ekonomicznym zastępowano [etatyzmem](#) gospodarczym – państwo nie było już tylko 'stróżem' rozwoju gospodarczego, ale ingerowało w ten obszar, starając się w miarę możliwości doprowadzać do samowystarczalności ekonomicznej (ograniczało import, nakładało wysokie cła).

Zmierzch imperiów

Wojna ujawniła słabość wielkich imperiów. Już w 1917 roku upadł carat w Rosji, obalony przez rewolucję lutową. Ponadto po przewrocie bolszewickim kraj pogrążył się w wojnie domowej. Rozpadła się również, w wyniku dążeń niepodległościowych narodów słowiańskich i niezadowolenia społecznego, monarchia austro-węgierska. Straty poniesione na froncie oraz nastroje rewolucyjne obaliły cesarstwo Hohenzollernów.

Na początku listopada 1918 roku wybuchło powstanie marynarzy niemieckich w Kilonii, które uzyskało poparcie w miastach portowych, w stolicy, a także w innych rejonach kraju. Wilhelm II abdykował i wyjechał z kraju, a Niemcy ogłoszono republiką. Jej pierwszym prezydentem został Friedrich Ebert [czyt.: fridriś ibert].

Prezydent Friedrich Ebert

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Kapsuła czasu

Friedrich Ebert był tym, który miał wymusić na cesarzu niemieckim abdykację. Polityczną działalność po II wojnie prowadził też jego syn, Friedrich Fritz Ebert [czyt.: fridriś fric ibert]. Pełnił funkcję burmistrza Berlina Wschodniego oraz przewodniczącego Rady Państwa Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

Dla zainteresowanych

Warto wiedzieć, że panująca w Wielkiej Brytanii niemiecka dynastia Sachsen-Coburg-Gotha [czyt.: zaksen-koburg-guta], chcąc odciąć się od swoich niemieckich korzeni, przyjęła w 1917 roku nową nazwę od rezydencji królewskiej w Windsorze.

Większość narodów należących dotychczas do monarchii zaczęła się domagać niezależności. Choć nie można też zapomnieć, że z powodu popularności idei socjalistycznych i pod wpływem rewolucji bolszewickiej nie były odosobnione hasła internacjonalistyczne. Ich głosiciele podkreślali prymat międzynarodowej rewolucji nad interesami narodowymi.

W przypadku dążeń niepodległościowych, problemem mogło być wyznaczenie zasięgu terytorialnego ewentualnych nowo powstałych państw ze względu na przemieszczenia etniczne. Niemniej plany odłączenia się od wielkich monarchii pojawiły się przede wszystkim pod panowaniem Habsburgów. Choć w pierwszych tygodniach wojny Słowianie południowi deklarowali poparcie dla jedności monarchii, to jednak już w 1915 roku zmienili zdanie. Tak było w przypadku powołanego na emigracji Komitetu Jugosłowiańskiego czy Czechosłowackiej Rady Narodowej, w której skład weszli Tomasz Masaryk i Edvard Beneš [czyt.: edward beneš].

Także tendencje do rozluźnienia związku z Austrią przejawiali Węgrzy. Natomiast wśród Austriaków nie były odosobnione chęci powrotu do idei pangermańskiej, czyli połączenia z Niemcami. Śmierć Franciszka Józefa, klęski na froncie i zbyt późne ogłoszenie przez nowego cesarza Karola I manifestu o federalizacji (połowa października 1918 roku) doprowadziły do utworzenia Republiki Czechosłowackiej oraz Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców. 16 listopada 1918 roku w Budapeszcie proklamowano natomiast powstanie Republiki Węgierskiej.

Ruchy narodowe wystąpiły także w zachodniej części imperium rosyjskiego. Impulsem były sukcesy niemieckie na froncie wschodnim. Pojawiły się m.in. propozycje związku litewsko-niemieckiego. Ostatecznie 11 listopada 1918 roku ogłoszono powstanie niezależnego republikańskiego państwa litewskiego z Augustinasem Voldemarąsem [czyt.: ałgustinasem woldemarąsem] na czele. Sytuacja Łotwy i Estonii także miała związek z wydarzeniami na froncie. Kiedy kraje te znalazły się pod okupacją niemiecką, Niemcy bałtyccy wystąpili z propozycją powołania na terenie Łotwy i Estonii niemieckiego Księstwa Bałtyckiego, połączonego unią personalną z Cesarstwem Niemieckim. Cesarz podpisał nawet akt niepodległości księstwa, ale przegrana Niemiec przekreśliła te plany, a o przyszłości państw zadecydowały dopiero walki z bolszewikami.

Zmiany terytorialne w Europie po I wojnie światowej

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 5

Oceń, które narody zamieszkujące teren dawnej monarchii Habsburgów i Romanowów otrzymały możliwość utworzenia własnego państwa. Wymień, te które z nich nie zrealizowały swych dążeń niepodległościowych?

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 6

Na podstawie mapy wskaż państwa, które uzyskały suwerenność. Wymień nazwy monarchii, w skład których wcześniej wchodziły.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Wrzenie rewolucyjne w Europie

Po abdykacji cesarza w Niemczech władzę przejęli socjaldemokraci. Ich intencją było utworzenie republiki parlamentarnej. Przeciwnie tej formie ustrojowej były zarówno siły prawicowe, jak i utworzona na przełomie 1918 i 1919 roku Komunistyczna Partia Niemiec.

Komuniści, wzorując się na bolszewikach, chcieli dyktatury proletariatu. Dlatego na początku stycznia 1919 roku wywołali w Berlinie powstanie zbrojne stłumione przez korpusy ochotnicze [czyt.: frajkopsy]. Na czele rewolucji stali Karl Liebknecht [czyt.: karl libknecht] i Róża Luksemburg, przywódcy radykalnego Związku Spartakusa. Oboje zostali po stłumieniu rewolucji zamordowani przez żołnierzy Freikorpsu.

Niemiecka pocztówka propagandowa z 1919 r.

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Polecenie 7

Nadaj tytuł niemieckiej pocztówce z 1919 roku i spróbuj wyjaśnić, na czym polegał jej propagandowy charakter (uwzględnij postać żołnierza, postać stojącą za nim, nóż, który trzyma, oraz czapkę z gwiazdą).

Wydarzenia w Niemczech nie były jedyną próbą wsparcia 'czerwonego marszu bolszewików' i wywołania światowej rewolucji proletariackiej. Jej idee wspierała powołana w marcu 1919 r. w Moskwie Międzynarodówka Komunistyczna, zwana także

III Międzynarodówką. 20 marca 1919 roku proklamowana została komunistyczna republika na Węgrzech. Na jej czele stanął Bela Kuhn [czyt.: bela kun]. W kwietniu kolejny raz Niemcy, tym razem na terenie Bawarii, podjęli próbę powołania komunistycznej republiki. Próba Eugena Levine-Nissena [czyt.: judżina lewin-nissena] także okazała się nieudana.

Również w północnych Włoszech robotnicy próbowali przejmować zakłady pracy, tworzyć komitety fabryczne. W Turynie i Mediolanie powstały oddziały rewolucyjne Czerwonej Gwardii. Fala nastrojów rewolucyjnych opadła po klęsce Armii Czerwonej pod Warszawą, ale problemy z zatrudnieniem zdemobilizowanych żołnierzy, związane z dezorganizacją przemysłu, zniszczeniami wojennymi, koniecznością przestawienia gospodarki z wojennej na pokojową przyczyniły się do ukształtowania kolejnego ruchu nie mniej groźnego w skutkach niż komunizm.

Karl Liebknecht

Źródło: a.nn, Biblioteka Kongresu Stanów Zjednoczonych, domena publiczna.

Róża Luksemburg

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Polecenie 8

Wyjaśnij, jaki związek z historią Polski mieli wspomniani rewolucjoniści. Stwórz krótkie biogramy obu postaci.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Zamiast podsumowania

Polecenie 9

Wypisz skutki I wojny światowej, dzieląc je na polityczne, społeczne i gospodarcze. Skorzystaj również z dodatkowych źródeł wiedzy.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 10

Zastanów się, czy I wojnę światową należy utożsamiać tylko ze zniszczeniami i tragedią. Wymień przynajmniej jeden pozytywny efekt działań wojennych.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 5

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Co wiem?

Wiem, kiedy zakończyły się działania wojenne na froncie zachodnim.

Co rozumiem?

Rozumiem, że konflikty zbrojne niosą zniszczenia.

Co potrafię?

Potrafię wymienić skutki I wojny światowej.